

menschen, dat een hypothese zooiets is als een inval, die een geleerde soms heeft. Een meening, die hij uitspreekt voor zijn genoegen of voor zijn gemak, zonder er gronden voor te hebben. Het woord hypothese en de Nederlandsche vertaling onderstelling geeft daar misschien aanleiding toe. Deze opvatting van het woord hypothese stemt vrijwel overeen met die, welke Hepp ervan heeft. Dit blijkt, wanneer wij de vierde en vijfde lezing bestudeeren, waarin hijzelf natuurwetenschappelijke hypothesen invoert. Wij zullen dit aantoonen met een voorbeeld uit de vierde lezing, die over de sterrenkunde handelt. Men weet, dat het een geliefkoosde uitdrukking van A. Kuyper en Bavinck is, dat de aarde wel niet in astronomischen zin het middelpunt van het heelal is, maar toch wel in geestelijken zin. Hepp schrijft hierover op bladz. 180: „Het consequente Calvinisme kan hier niet mede instemmen. Hoewel God den mensch heeft gesteld over het werk zijner handen en de aarde daarmede in overeenstemming heeft gemaakt, is er een andere plaats, die oneindig veel belangrijker is dan de aarde. Dit is de hemel. Dat is Gods troon, terwijl de aarde slechts een voetbank voor zijn voeten is. Vandaar oefent Christus gezag uit over de volkeren. Vandaar regeert Hij zijn kerk. Het Calvinisme met zijn theocentrische denkwereld moet een oeranocentrische conceptie van het heelal verdedigen tegenover de geocentrische of de heliocentrische opvatting. Of er een quantitatief astronomisch centrum is, moet onbeslist gelaten worden. Maar wanneer het bestaat, dan zou naar mijn meening de hypothese niet te stout zijn, dat de hemel ook het astronomisch middelpunt is. And why should not Calvinism have just as much right to set up an hypothesis as the unbelieving philosophy of nature?”

Uit dit citaat blijkt duidelijk, dat Hepp een andere opvatting van het begrip hypothese heeft dan onder ons gebruikelijk is. Wij zouden een natuurwetenschappelijke hypothese kunnen omschrijven als een aanvankelijk resultaat der waarnemingen, dat nog nader aan nieuwe waarnemingen moet worden getoetst. Nooit mag een hypothese worden ingevoerd, wanneer er geen reden voor is. En ook zal men nooit een hypothese mogen invoeren, die niet verder aan waarnemingen getoetst kan worden. Nu zullen wij maar niet vragen, wat Hepp bedoelt met „quantitatief astronomisch centrum” van het heelal en of het woord heelal in dit verband het Melkwegstelsel of de ver-